

Sandin, Bengt, 2024. *Politikens åldersgränser. Rösträtt och valbarhet i Sverige från 1840-tal till 1920-tal*. Stockholm: Makadam förlag.

Anmälan av Erik Amnå

Hur kom det sig att Sverige övergav sin unikt låga rösträttsålder när allmän och lika rösträtt infördes 1918–1921? Denna paradox står i centrum när Bengt Sandin, Tema Barn-forskare vid Linköpings universitet, analyserar de politiska processerna kring rösträttsreformerna. Varför denna exkludering i en reform vars huvudsyfte ju var att ge fler möjligheter till politiskt deltagande?

I sin inledande forskningsöversikt lokaliserar Sandin särskilt ett behov av historiska och kontextuella studier för att bättre förstå demokratiseringsprocesserna. I en argumentation som utvecklas till ett slags programförklaring menar han att de stora förloppen måste plockas isär för att komma åt de dynamiker som ger plats åt icke-linjära förlopp och spänningar mellan olika institutionella nivåer. När det gäller hans eget studieobjekt hävdar han att utformningen av de politiska institutionerna utmanades av det svenska samhällets sociala, ekonomiska och kulturella utveckling. Det leder honom till att bearbeta data om bland annat demografi, brottslighet, äktenskapsmönster och urbanisering för att förstå mer av aktörernas resonemang och bevekelsegrunder i en dramatisk och formativ fas av den svenska demokratins utformning.

De fem följande kronologiskt upplagda kapitlen täcker åtta decenniers debatter, förhandlingar och beslut om rösträttsfrågorna med särskild tonvikt på hur åldersgränserna dras. Det första av dem behandlar åren 1840–1900 och den ekonomiska och sociala utveckling som, med De Geers eftersinnande ordval, kunde leda till att bildade fattiga utestängdes medan obildade bättre ställda inkluderades. Det saknades ännu en enighet kring hur en rösträtt med garantier för det bestående skulle konstrueras när städerna växte och arbetarklassen fick det bättre. Kunde exempelvis en höjning av åldersstrecket för rösträtt och valbarhet i både kommunalval och riksdagsval – om det skulle gälla alla medborgare – kunna fördras?

De mest omfattande empiriska kapitlen handlar om tiden efter sekelskiftet. Sandin menar att tankefiguren åldersstreck introducerades och konkretiserades kring sekelskiftet. På olika vägar, ibland med utländska referenser, sökte man efter åldersgräns som genom sin konstruktion svarade mot behovet av stabilitet i form av (manliga) väljare med omdöme, självständighet och (familje-)ansvar. Genomgående fanns en principiell spänning mellan statens rätt och individens

rätt som också rymde frågor om vilka samhällsintressen och korporationer individerna representerade. Åldersfrågans flerdimensionalitet komplicerade debatterna. Indirekt men likafullt avsiktligt skulle åldersbegränsningarna exempelvis inte bara få olika betydelser i städerna i jämförelse med landsbygden utan också förändra den politiska maktfördelningen mellan bolagen, de stora egendomsägarna och andra delar av den äldre och "stabila" befolkningen.

Under 1910-talet spelade åldersgränser en undanskymd roll i rösträttsdebatten. Men konfliktlinjerna var ändå urskiljbara med liberaler och socialdemokrater långt ifrån varandra samt en splittrad höger. När frågan om lika rösträtt mellan man och kvinna avgjorts aktualiserades åldersfrågan när den unga befolkningens rörlighet återopades i debatterna. Till köns- och klasskodningen av den goda, rösträttsberättigande normer lades också en delvis överlappande åldersdimension. Liksom andra forskare menar Sandin att det var frågan om rösträtts- och valbarhetsålder som gjorde den historiska rösträttskompromissen möjlig.

I bokens sista del ställer Sandin så frågan huruvida de nya åldersgränserna verkligen slog så blint i befolkningen som politikerna och de flesta forskarna ansett. I hans sammanfattande kontextuella analys av "rösträttspolitikens kulturella, sociala och demografiska förutsättningar" menar han att det var främst städernas sociala utveckling som låg bakom att den utvidgade rösträttens åldersgränser kom att utesluta ett stort antal män och kvinnor från rösträtt när man sökte skapa en demokrati med stabiliserande garantier.

Åldersgränserna fick dessutom multiplikatoreffekter genom kraven på betalda skatter (som slog särskilt hårt mot männen) och oberoende av fattigvård (som framför allt exkluderade kvinnor). Bakom reglernas formella neutralitet ser Sandin en ambition att utesluta särskilt unga, ogifta arbetare i städerna som inte ansågs leva efter det skötsamhetsideal som också samtidigt odlades av arbetarrörelsen och andra folkrörelser. Men varför särskilt Socialdemokraterna ändå kom att acceptera ålderskompromissens sociala "pris" förblir oklart. Fastän de insåg förslagets sociala syften tycktes de ignorera dem. Var det av partistrategiska eller förhandlingstaktiska skäl? Eller lyckades de inte hålla samman ungdoms- och klassperspektiven i de krävande förhandlingar som också innebar ställningstaganden kring städernas politiska inflytande, genus, flyttmönster och äktenskaplig status?

Bengt Sandins fascinerande studie har fördjupat och vidgat frågan om åldersgränsernas betydelse i den svenska demokratins utveckling. Hans långa tidslinjer och utförliga statistiska redovisningar identifierar åldersfrågornas klass-, plats- och könsdimensioner, som redan samtidens kritiker och försvarare var medvetna om.

Framställningen hade kunnat komprimeras för att motverka risken för upprepningar och överlappningar; de båda avslutande kapitlen hade med fördel kunnat slås ihop. Kanske ligger det i det kronologiska uppläggets natur

att mer tematiska frågeställningar som exempelvis rösträtt vs valbarhet eller kommunval vs riksdagsval inte riktigt ges en sammanhållen behandling. En metoddiskussion kring de olika källorna och deras användning hade också varit motiverad.

Men dessa önskemål förtar på intet vis huvudintrycket att Sandin genom sin historiska studie levererat ny empiri, förnyade perspektiv och mer preciserade forskningsfrågor kring hur demokratins former utvecklas, särskilt vad den flerbottnade och ingalunda slutligt avgjorda frågan om ålder beträffar.

Petraeus, David & Roberts, Andrew, 2023.
Conflict – The Evolution of Warfare from 1945
to Ukraine. London: William Collins.

Anmälan av Håkan Edström & Niklas Gyllensporre

Inledning

Hur recenseras en bok på drygt 500 sidor vars baksida presenterar uteslutande positiva omdömen av ledande politiker som Henry Kissinger, av krigserfarna generaler som James Mattis och av framstående forskare som Hew Strachan? I det följande har vi tagit fasta på att såväl författarna som deras ”hyllningskör” har ett strikt amerikansk-brittiskt perspektiv. Kan boken likväl vara berikande för läsare med andra perspektiv och synsätt? Syftet med boken antyder att så är fallet:

... to put Putin’s actions in Ukraine and his methods of engagement into their proper historical context, [to] attempt to show how militaries around the world have learned – or failed to learn – from each previous war when trying to fashion the means to fight the next, and [to] investigate the personal qualities needed for successful strategic leadership.

Håkan Edström är professor (II) i militärstrategi vid Luftkrigsskolen i Trondheim samt docent i statsvetenskap med inriktning säkerhetspolitik och strategi vid Försvarshögskolan (FHS) i Stockholm. Niklas Gyllensporre är civilekonom (DHS).

E-post: hakan.edstrom@fhs.se; niklas@gyllensporre.com